

INNLEDNING

Bjøreggene naturreservat i Tolga og Os kommuner i Hedmark ble opprettet ved kongelig resolusjon 22. desember 1989.

Bjøreggene naturreservat er opprettet primært på grunn av de kvartærgeologiske forekomstene. Det foreligger ikke noe kjent skjøtselsbehov i reservatet, og det har hittil kommet fram få forvaltningsmessige problemstillinger som krever avklaring gjennom en forvaltningsplan.

Et utkast til forvaltningsplan for området ble i mai 2001 utarbeidet av fylkesmannen i Hedmark i samråd med Tolga og Os kommuner. Utkastet omfattet i hovedsak presiseringer av enkelte bestemmelser i fredningsforskriften i tillegg til retningslinjer for informasjon og oppsyn. Utkastet var i 2001 på høring hos de berørte grunneierne og i kommunen. Relevante merknader fra høringsrunden er innarbeidet i forvaltningsplanen.

Forvaltningsplanen forutsettes revidert etter 10 år, men kan tas opp til revisjon tidligere dersom forholdene tilsier dette.

Med disse merknader godkjennes dette dokumentet som forvaltningsplan for Bjøreggene naturreservat for perioden 2003-2012.

Hamar, 25. februar 2003

Olav Høiås e.f.
avdelingsdirektør

INNHold

INNLEDNING	2
INNHold	3
1. OMRÅDEBESKRIVELSE	4
1.1. Vern av kvartærgeologiske forekomster i Hedmark	4
1.2. Bjøreggene naturreservat	4
2. FREDNINGSFORSKRIFTEN MED KOMMENTARER	5
2.1. Gjeldende fredningsforskrift	5
2.2. Kommentarer til gjeldende fredningsforskrift	7
3. OPPMERKING OG INFORMASJON	10
3.1. Grensemerking	10
3.2. Informasjonsmerking	10
3.3. Oppsyn	11
4. SKJØTSEL	12

VEDLEGG

1. Illustrasjonsmateriale for varige og ikke varige spor i undergrunnen.
2. Grensekart med inntegnet plassering av grensepunkter og oppsatte informasjonstavler.

1. OMRÅDEBESKRIVELSE

1.1 VERN AV KVARTÆRGEOLOGISKE FOREKOMSTER I HEDMARK

Å sikre mangfoldet i vår natur kan blant annet gjøres ved å verne naturområder som det knytter seg spesielle kvaliteter til. Det er flere motiver for å verne kvartærgeologiske forekomster:

- De er viktige naturhistoriske dokumenter som tilhører vår felles naturarv.
- De er viktige som dokumentasjon av hvordan avsmeltingen av den siste store innlandsisen skjedde.
- De er ofte særpregede og markerte terrengformer og danner ofte vakre landskapselementer.
- De er viktige i forsknings- og undervisningssammenheng.

I Hedmark finnes det kvartærgeologiske forekomster som er interessante både i nasjonal og i internasjonal sammenheng. I 1980 ble det tatt initiativ til en kartlegging av Hedmarks kvartærgeologi, både en ressurskartlegging og registrering av verneverdige områder. Dette ga et godt grunnlag for å foreta en prioritering av de mest verdifulle forekomstene.

Ved kongelig resolusjon av 22. desember 1989 ble 23 kvartærgeologisk verneverdige områder i Hedmark fredet med hjemmel i naturvernloven. Ved valg av verneområder ble det lagt vekt på:

- Områdene skal til sammen gi et representativt utsnitt av de ulike kvartærgeologiske terrengformene som finnes i Hedmark.
- Områdene skal illustrere de prosessene som virket ved slutten av istida og senere. Sammenhengende systemer av erosjons- og avsmeltingsformer er forsøkt bevart.
- De ulike tidsavsnittene i isens avsmelting skal være representert.

1.2 BJØREGGENE NATURRESERVAT

Bjøreggene naturreservat er et formrikt område som ligger i tilknytning til Bjøras utløp i Glåma. De store løsmasseavsetningene kommer for en stor del fra Hodalen. Innenfor reservatet ligger en rekke store eskere med dødisgroper mellom. Like nord for disse ligger store og velformede terrasser. Dette er avsetninger som er dannet der smeltevannselver førte store mengder løsmateriale ut i stillestående vann. Høydene på disse terrassene tilsvarer Nedre Glåmsjøs nivå. Ved Bjøras utløp finner en i tillegg terrasser som tilsvarer høyden på Øvre Glåmsjø.

Eskere er lange, gjerne buktende rygger som består av sand og grus. Ryggene er dannet av elver som rant i tunneller under isen. På elvebunnen ble det avsatt store mengder løsmateriale. Da isen smeltet bort, ble det liggende igjen lange strenger med sand og grus som viser hvor elvene har gått. Dersom eskerene skulle bli bevart under isavsmeltingen, måtte isen ha liten eller ingen bevegelse. En slik død bre som la grunnlaget for dannelsen av eskere, lå omkring overløpassene i den nordlige delen av Hedmark.

2. FREDNINGSFORSKRIFTEN MED KOMMENTARER

2.1 GJELDENDE FREDNINGSFORSKRIFT

Bjøreggene ble fredet som naturreservat ved kongelig resolusjon av 22. desember 1989. Nedenfor er fredningsforskriften for naturreservatet gjengitt i sin helhet:

Forskrift om fredning for Bjøreggene naturreservat, Os og Tolga kommuner, Hedmark

Fastsatt ved kgl.res. av 22. desember 1989. Fremmet av Miljøverndepartementet.

I

I medhold av lov om naturvern av 19. juni 1970 nr. 63 § 8, jfr. § 10 og § 21, § 22 og § 23 er et område ved Bjøras utløp i Glomma i Os og Tolga kommuner, Hedmark fylke fredet som naturreservat ved kgl.res. av 22. desember 1989 under betegnelsen «Bjøreggene naturreservat».

II

Det fredete området berører følgende gnr./bnr.: Os: 119/1, 119/12, 119/13, 135/9, 135/15, 135/24, 135/69, 135/86, 135/191, 136/127. Tolga: 26/10, 26/11, 27/3, 27/7, 34/6, 59/1, 60/1, 60/2, 61/1, 61/2, 62/2, 63/1, 63/1, 9, 63/11, 63/12, 63/14, 63/15, 63/16, 63/35, 63/47, 64/1, 65/1, 66/5, 68/1, 70/1.

Naturreservatet dekker et areal på ca. 4,2 km².

Grensene for naturreservatet og avgrensningen av et kjerneområde framgår av kart i målestokk 1:10.000 datert Miljøverndepartementet november 1989. Kartet og fredningsforskriftene oppbevares i Os og Tolga kommuner, hos Fylkesmannen i Hedmark, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet.

De nøyaktige grensene for naturreservatet skal avmerkes i marka og knekkpunktene bør koordinatfestes.

III

Formålet med fredningen er å bevare et særpreget landskap og et naturhistorisk interessant område med viktige kvartærgeologiske formelementer, blant annet terrasser, eskere og dødisgroper.

IV

For reservatet gjelder følgende bestemmelser:

1. *Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre de naturgitte forholdene, herunder uttak, lagring, planering eller utfylling av masse, oppføring av bygninger, anlegg eller faste innretninger, framføring av luftledninger, jordkabler eller kloakkledninger, bygging av veier, ulike former for gravevirksomhet og overflatebearbeiding samt henleggelse av avfall. Opplistingen er ikke uttømmende.*
2. *Hensetting av campingvogner utenfor arealer som er spesielt avsatt til formålet er forbudt.*
3. *Motorisert ferdsel er forbudt.*

V

Bestemmelsene i punkt IV er ikke til hinder for:

1. *gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i sikrings-, ambulanse-, politi-, brannvern-, oppsyns-, skjøtsels- og forvaltningsøyemed*
2. *skogkulturarbeider, skogskjøtsel og hogst i henhold til gjeldende bestemmelser i særlover og i forskrifter gitt i medhold av disse*
3. *motorisert ferdsel på veier*
4. *den motoriserte ferdsel utenfor kjerneområdet som er nødvendig for utøvelse av skogskjøtsel og hogst dersom dette ikke medfører varige spor i undergrunnen. I kjerneområdet er motorisert ferdsel tillatt bare på mark som er frossen og snødekt*
5. *nødvendig skogsveibygging utenfor kjerneområdet etter en samlet plan anbefalt av landbruksmyndighetene dersom dette ikke medfører vesentlige skader eller ulemper som strider mot fredningsformålet. I kjerneområdet er skogsveibygging forbudt*
6. *nødvendig markberedning ved hjelp av flekkmarkberedningsteknikk utenfor kjerneområdet etter plan anbefalt av landbruksmyndighetene dersom tiltaket ikke medfører vesentlige skader eller ulemper som strider mot fredningsformålet. I kjerneområdet er markberedning forbudt*
7. *drift av eksisterende jordbruksarealer, herunder motorisert ferdsel i forbindelse med dette*
8. *vedlikehold av eksisterende skogsveier uten standardhevning.*

VI

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan gjennomføre skjøtselstiltak i samsvar med fredningsformålet. Det kan utarbeides en skjøtselsplan som skal inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføringen av skjøtselstiltakene.

VII

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra fredningsforskriftene når formålet med fredningen krever det, samt for vitenskapelige undersøkelser, arbeider av vesentlig samfunnsmessig betydning og i andre særlige tilfeller, når disse ikke strider mot formålet med fredningen.

VIII

Forvaltningen av fredningsforskriftene tillegges Fylkesmannen i Hedmark.

IX

Forskriften trer i kraft straks.

2.2 KOMMENTARER TIL GJELDENDE FREDNINGSFORSKRIFT

Punkt II – Grensen for naturreservatet

I rettsmøte etter fredningen ble det oppnådd enighet om følgende utdyping av fredningsforskriften:

Det legges til grunn at grensa for naturreservatet går 10 m fra veiens midtlinje der grensa går langs vei.

Punkt III – Formål

Formålsparagrafen beskriver de sentrale verneverdiene i området, og dermed hovedmotivene bak forslaget om opprettelse av Bjøreggene naturreservat. De primære verneelementene er terrasser, eskere og dødisgroper. Det presiseres imidlertid i formålsparagrafen at et formål med fredningen også er å bevare et ”særpreget landskap”. Dette må tolkes slik at inngrep eller tiltak som ikke berører eskere eller terrasser direkte, men som vil være landskapsmessig skjjemmende eller ødelegge eller forringe verdier knyttet til helheten i landskapet, er i strid med formålet med fredningen.

Punkt IV, 1 – Tekniske inngrep

Intensjonen i denne hovedbestemmelsen er at alle inngrep av teknisk art som kan gi varige spor eller er av permanent karakter skal unngås. Bestemmelsen er i utgangspunktet ment å skulle omfatte alle typer tekniske inngrep uansett størrelse eller omfang. Det er i bestemmelsen nevnt eksempler på tiltak som ikke er tillatt ut fra hva som er realistisk at det kan oppstå ønsker eller planer om. Opplistingen er ikke uttømmende. Dette betyr at bestemmelsen om forbud mot alle typer tekniske inngrep også omfatter inngrepstyper som ikke er konkret nevnt i denne opplistingen, og som i utgangspunktet er i strid med formålet med fredningen.

I rettsmøte etter fredningen ble det oppnådd enighet om å legge følgende utdyping av fredningsforskriften til grunn:

- *Det kan forutsettes gitt dispensasjon for gjenoppføring av skogshusvær og seterbebyggelse, slik at det gis adgang til gjenoppbygging etter brann eller andre tilfeldige naturhendinger, til samme størrelse, standard og formål.*
- *Det kan forutsettes gitt dispensasjon til bruk av mobile skogshusvær til konkret igangværende skogsdrift.*

Punkt IV, 3 – Motorisert ferdsel

Hovedbestemmelsen angående motorisert ferdsel som er nedfelt i dette punktet er at all motorisert ferdsel i utgangspunktet er forbudt. Dette har sin bakgrunn i at kjøring i terrenget kan medføre varige spor i undergrunnen og dermed kan ødelegge eller forringe de kvartærgeologiske formelementene fredningen skal ivareta. I forskriften er det imidlertid innarbeidet noen unntak fra denne hovedregelen, jfr. kommentarene til punkt V.

I rettsmøte etter fredningen ble det oppnådd enighet om å legge følgende utdyping av fredningsforskriften til grunn:

Det kan forutsettes at bestemmelse i fredningsforskriftenes punkt IV ikke er til hinder for motorisert ferdsel på planerte traktorveier slik disse er angitt på kart fra Glommen Skogeierforening.

Punkt V, 1 – Motorferdsel i politi-, rednings- og oppsynstjeneste m.m.

Her slås det fast at motorisert ferdsel i forbindelse med militær operativ virksomhet og tiltak i sikrings-, ambulans-, politi-, brannvern-, oppsyns-, skjøtsels- og forvaltningsøyemed er tillatt, dvs. at disse motorferdselsformene kan gjennomføres uten at forvaltningsmyndigheten må gi spesiell tillatelse til det. Det er her viktig å merke seg at:

- Forsvarets ordinære øvingsvirksomhet er ikke å betrakte som ”militær operativ virksomhet”. Med slik virksomhet menes manøvre av taktisk karakter, eksempelvis forflytninger i forbindelse med antatte trusler og lignende.
- Med oppsynsvirksomhet menes organisert oppsyn med hjemmel i lov. Oppsynstjeneste i privat regi går ikke inn under denne bestemmelsen.
- Øvelses- og utdanningsvirksomhet i forbindelse med ambulans-, brannvern- og polititjeneste må ha særskilt tillatelse.

Punkt V, 2 – Avvirkning og skjøtsel av skog

Det presiseres i dette punktet at fredningsforskriftens punkt IV ikke er til hinder for skogkulturarbeider, skogskjøtsel og hogst i henhold til gjeldende bestemmelser i særlover og i forskrifter gitt i medhold av disse. Sentralt i denne sammenheng vil være lov om skogbruk og skogvern samt vernskogforskriften som er hjemlet i denne loven. Det er viktig å merke seg at punkt V, 2 ikke gir adgang til markberedning og til anlegg av landbruksveier.

Punkt V, 3 – Motorisert ferdsel på veier

Bestemmelsenes punkt V, 3 påpeker at det generelle motorferdselsforbudet ikke er til hinder for motorferdsel på veier.

I rettsmøte etter fredningen ble det oppnådd enighet om å legge følgende utdyping av fredningsforskriften til grunn:

Punkt V, 3 skal med hensyn til ”veier” tolkes slik at dette omfatter skogsbilveier og traktorvei klasse VI slik disse er definert i landbruksdepartementets forskrifter, slik disse lyder 7.11.1991. Også punktet om vedlikehold skal tolkes slik. Definisjonen på grunnlagskart fra Glommen Skogeierforening skal følges for så vidt en vei der er angitt som privatvei (=skogsbilvei) eller som traktorvei klasse VI.

Punkt V, 4 – Motorferdsel i forbindelse med skogsdrift og uttransport av hjort/elg og lav

Motorferdsel utenfor kjerneområdet som er nødvendig for utøvelse av skogskjøtsel og hogst er tillatt dersom dette ikke medfører ”varige spor i undergrunnen”. Ved tolkningen av dette

punktet skal det legges til grunn følgende som presisert i erstatningsoppjøret etter fredningen gjennom en minnelig avtale mellom Staten og de berørte grunneierne:

Avvirkning kan foregå med hogstmaskin og framkjøring med lassbærer under normale driftsforhold. I perioder der marka har nedsatt bæreevne, for eksempel i teleløsningen eller langvarig regn, bør skogsdrifter innstilles. På fastmark defineres "undergrunnen" som mineralmateriale, slik at vegetasjonsdekket og humuslaget ikke omfattes av begrepet.

Fylkesmannen har utarbeidet to fotomontasjer, datert 10. juni 1991, som gir eksempler på "varige spor i undergrunnen" som ikke er tillatt og eksempler på spor som ikke er i strid med fredningsforskriften. Denne fotomontasjen skal forstås som gjeldende tolkning for så vidt gjelder hva som er tillatt etter fredningsforskriften og hva som ikke er tillatt. Fotomontasjen er vist i vedlegg 1. I kjerneområdet er motorisert ferdsel tillatt bare på mark som er frossen og snødekt.

I rettsmøte etter fredningen ble det oppnådd enighet om at punkt V, 4 skal få en tilføyelse. Etter ordet hogst skal punktet få følgende innskudd: ". . . , transport av lovlig felt hjort og elg og uttransport av lav for kommersiell bruk...". Ved revidering av fredningsforskriften skal denne tilføyelsen innarbeides. Inntil dette er gjort, kan det legges til grunn at det vil bli gitt dispensasjon fra forskriften for uttransport av felt hjort/elg og av lav.

Punkt V, 5 – Skogsveibygging og punkt V,6 - Markberedning

Punktene gir bestemmelser om hvordan eventuell skogsveibygging og markberedning utenfor kjerneområdet skal utføres. Innenfor kjerneområdet er tiltakene forbudt.

Punkt V, 8 – Vedlikehold av skogsveger

Dette punktet presiserer at bestemmelsene ikke er til hinder for vedlikehold av eksisterende skogsveier uten standardhevning.

I rettsmøte etter fredningen ble det oppnådd enighet om å legge følgende utdyping av fredningsforskriften til grunn:

Veier som på kartet er angitt som privatvei eller som traktorvei klasse VI kan etter dette vedlikeholdes med dagens standard. Reparasjon av skader kan skje etter at forvaltningsmyndigheten er varslet.

Punkt VII – Eventuelt unntak etter søknad

Dette omhandler tiltak utover det som ellers konkret framgår av fredningsforskriften, og som det må søkes spesielt om tillatelse til. Betingelse for å få dispensasjon er at virksomheten eller tiltaket kan skje uten at det strider mot formålet med vernet og at særlige grunner taler for at tiltaket gjennomføres.

Når det i punktet står "arbeider av vesentlig samfunnsmessig betydning", så er dette å forstå som tiltak av nasjonal betydning.

Punkt VIII – Forvaltningsmyndighet

Ved opprettelse av naturreservatet ble forvaltningsmyndigheten lagt til Fylkesmannen i Hedmark. Med hjemmel i Miljøverndepartementets brev av 25. juni 1998, jf. kgl. res. av 25. oktober 1996, har Direktoratet for naturforvaltning 11. desember 2002 truffet vedtak om at

forvaltningsmyndigheten for Bjøreggene naturreservat er delegert til Tolga og Os kommuner fra 1. mars 2003.

3. OPPMERKING OG INFORMASJON

3.1 GRENSEMERKING

Status

Naturreservatet er grensemerket ved nedsetting av offisielle grensemerker i aluminium med påskrift "Miljøverndepartementet. Verneområde". Grensemerkingen ble utført i 1991. Det er satt ned i alt 18 grensemerker, i knekkpunktene på grensa og der grensa krysser vei eller vassdrag. Plassering av grensepunktene er vist på kart, jfr. vedlegg 2.

Målsetting

Å opprettholde grensemerkingen som ble utført i 1991.

Tiltak

Holde regelmessig kontroll med at grensemerkingen er intakt. Dette skal utføres av oppsynet, minimum én gang pr. år. Eventuelle mangler meddeles forvaltningsmyndigheten, og supplerende grensemerking skal utføres så raskt som mulig.

3.2 INFORMASJONSMERKING

3.2.1 Skilting

Status

Samtidig med at grensemerkingen ble gjort i 1991 ble det også satt opp standard naturreservatskilter i A5- eller A4-format i grenselinja eller like ved grensa på steder der det var naturlig at et krysset grensa eller nærmet seg naturreservatet. I praksis vil dette være ved veger og stier i området. Det er satt opp ett slikt skilt, der veien går inn i området fra vest. Lokaliseringen av disse er vist på kart i vedlegg 2.

Målsetting

Å opprettholde skiltoppsettingen som ble gjort i 1991 og løpende vurdere behovet for supplerende skilting.

Tiltak

Det skal holdes regelmessig kontroll med at skiltingen er intakt. Dette skal utføres av oppsynet, minimum én gang pr. år. Eventuelle mangler meddeles forvaltningsmyndigheten, og erstattes så raskt som mulig. Eventuelt behov for supplerende skilting skal også utføres så raskt som mulig.

3.2.2 Oppsetting av informasjonsplakater

Status

Sommeren 1998 ble det satt opp informasjonstavler på tre steder ved naturreservatet, jfr. kart i vedlegg 2. På hvert sted er det satt opp to informasjonstavler i trykkimpregnert virke i vinkel, påmontert hver sin informasjonsplakat med størrelse 50x70 cm. Selve plakaten er trykket på en værbestandig 10 mm plate av hardt plastmateriale. Den ene plakaten gir generell informasjon om avsmeltingshistorien etter siste istid i Nord-Østerdal, og er satt opp i alle de kvartærgeologiske verneområdene i regionen. Den andre plakaten omhandler Bjøreggene naturreservat spesielt. Den gir blant annet informasjon om verneverdiene i området, hvilke bestemmelser som gjelder og har et kart som viser utstrekningen av naturreservatet.

Målsetting

Å holde vedlike informasjonstavlene som ble oppsatt i 1998 og løpende vurdere behovet for supplerende plakatoppsetting. Eventuell ny produksjon av ute-informasjon som omhandler naturreservater må utformes i samsvar med Direktoratet for naturforvaltnings retningslinjer for informasjonsmateriell for områder som er vernet/fredet med hjemmel i naturvernloven.

Tiltak

Det skal holdes regelmessig kontroll med at informasjonstavlene er intakte. Dette skal utføres av oppsynet, minimum én gang pr. år. Eventuelle mangler meddeles forvaltningsmyndigheten, og erstattes/repareres så raskt som mulig. Eventuelt behov for supplerende plakatoppsetting skal også utføres så raskt som mulig.

3.3 OPPSYN

Status

Siden 1992 har Bjøreggene naturreservat vært en del av en oppsynsordning for verneområder i Tolga og Tynset underlagt Fylkesmannen i Hedmark. Oppsynstjenesten i Bjøreggene har hatt et omfang på 25-30 timeverk pr. år.

Viktige arbeidsoppgaver for oppsynspersonellet er å:

- påse at fredningsbestemmelsene overholdes og, i den grad det er mulig, informere besøkende om verneområdene og de bestemmelsene som gjelder.
- føre kontroll med at gitte dispensasjoner og tillatelser i henhold til fredningsbestemmelsene blir utført i overensstemmelse med forutsetningene.
- påse at grensemerker, oppslag og skilt er i orden og sørge for at eventuelle mangler blir utbedret.
- påse at det ikke blir liggende avfall og skrot som virker skjemmende i områdene. I rimelig utstrekning skal det foretas rydding av slikt, hvis ikke rette vedkommende selv kan pålegges å gjøre det.
- være miljøvernmyndighetenes lokale kontaktperson og i nødvendig utstrekning bistå disse under befaringer.
- rapportere overtredelser av fredningsforskriftene så hurtig som mulig.
- levere årsrapport i henhold til instuks

Målsetting

Det skal opprettholdes en oppsynsordning for Bjøreggene naturreservat som minimum er av samme omfang som hittil.

Tiltak

Forvaltningsmyndigheten skal inngå årlige eller mer langsiktige oppsynsavtaler for Bjøreggene naturreservat, enten som en egen ordning eller som en del av en oppsynsordning for naturernområder i et større område.

4. SKJØTSEL

På det nåværende tidspunkt synes det ikke å være behov for å gjennomføre spesielle skjøtsels-tiltak for å opprettholde verneverdiene eller for å fremme formålet med vernet. Behovet for slike tiltak skal løpende vurderes av forvaltningsmyndigheten.